

# אור השכל

גליון בית המדרש עיון למחשבה . משיעורי הרב יצחק לאווי

גליון מיוחד • ראש השנה תשפ"ו • גליון ו'

## סידור כוונות לראש השנה (ערב ר"ה תשפ"ו)

האפשר, עמדו וכתבו 'סידורים' שבהם נוסחאות קבועות המדברות את תפלות היום באופן של 'אבות' לצרכי העולם והאדם בימים אלה, ולפיכך כבר אפשר לסמוך על ה'סידור' (כשמו, שהוא 'סידור' התפלה שדרש רבי אלעזר שנעשה, וכבר נקבע מראש על ידי חכמי הדורות) ואין צריך לסדר כל אחד לעצמו מה יאמר.

אמנם דבר ברור לכל מתבונן, שהגם שאומרים כל ישראל וכל קהילה כולה את אותו המחזור בכל שנה ושנה, אין זה עיקר התפלה, כשם שאין נוסח י"ח ברכות שתיקנו חכמים בכל יום אלא 'אבות לכל צרכי בני אדם' (כלשון הר"מ תפלה פ"א), אבל עיקר התפלה בפועל הוא למען 'חדש בה דבר', שיזכיר בתוך הברכה השייכת לאותו ענין את צרכי המיוחדים, אם בדיבור ואם בכוונת הלב. כך בוודאי הם תפלות ראש השנה ויום הכיפורים, שהם ימי תפלה כללית על כללות השנה ועל כללות העולם. שאין נוסחאות התפלה שתיקנו חכמים בהם אלא כמו אבות לצרכי השנים והעולם, אבל באמת שכל שנה ושנה וכל איש ואיש מדי שנה נצרך לסדר לעצמו בתוך הכללים הללו את הכוונות המיוחדות לו, ואת הצרכים המתחדשים בעולם באותו השנה, שאלמלא כן כמעט שאין התפלה שווה כלום.

וכך למדנו מהנהגות חכמינו המאוחרים שהיו מסדרים לעצמם את 'כוונות' התפלה בימים שלפני ראש השנה ויום הכיפורים. ויש מהם שאף כתבו וערכו 'סידורי כוונות' מיוחדים, כפי שהשיגה ידם שיש לכוון באופנים פרטיים יותר למען תיקון האדם והעולם בשנים שבהם חיו. והזהירו על שיסדר כל אדם ובמיוחד שליחי הציבור את 'כוונות' התפלה של הימים האלה לפניהם. (וכמו שנזכר בוזהר ויקרא יח, א "אמר ר' אלעזר, חמינא לאבא ביומי ראש השנה ויום הכיפורים דלא בעי למשמע צלותא מכל בר נש אלא אי קאים עליה תלתא יומין קודם לדכאה ליה". והובא בספרי ההנהגה האחרונים שיש לנהוג כן). ואמנם כל צורך

## חובת סידור התפלה הבאה לפרקים

אמר רבי אלעזר: לעולם יסדיר אדם תפלתו ואחר כך יתפלל. אמר רבי אבא מסתברא מילתיה דר' אלעזר בברכות של ר"ה ושל יוה"כ ושל פרקים אבל דכל השנה לא. (ראש השנה לה, א). ההבנה הרווחת לפי שהנוסח של תפלת פרקים אינה שגורה בפיה הכל ולכן צריך להסדיר אותה בטרם התפלה שלא יכשל בלשונו. אבל באמת בזמן חכמים הראשונים לא היו נוסחאות קבועות לכל התפלות, אלא שקבעו חכמים כללים במספר הברכות ובעניינם, אבל הנוסח למילותיו לא היה קבוע. (וכמ"ש הרשב"א והאריכו חוקרים אחרונים). ולכן כשאומרים שתפלת כל השנה איננה צריכה הסדרה, הכוונה הוא שהצרכים היומיומיים שאותם כולל כל אחד בסדר ברכותיו כפי מבנה תקנת חכמים, הם ידועים וחוזרים על עצמם רוב הימים, והאדם כבר יודע על מה יתפלל שכן צרכי יום שני אינם שונים כל כך מצרכי יום ראשון. אבל בבא ראש השנה ויום הכיפורים הרי נצרך להתפלל בהסתכלות רחבה יותר, על כל השנה, ועל כל העולם, וכפי שאנחנו רואים בנוסחאות שנתקנו לימים אלה, אם כן בטרם היה נוסח קבוע בוודאי שצריך הסדרה גדולה ליישב דעתו מה יאמר בימים אלה, שאין הצרכים של כל ימות השנה אותם הצרכים של ראש השנה ויום הכיפורים.

ויש אומרים הני מילי כשמתפלל בעל פה אבל כשמתפלל מתוך הסידור אינו צריך להסדיר (או"ח קא, א בהג"ה. ועיי"ש בט"ז דבפיוטים שפירושם חמור צריך להסדיר פירושם גם לשיטה זו). היינו, שמאז כבר ירדו חכמים לדעתו של אדם וראו שגם רוב שליחי ציבור לא יוכלו לסדר לעצמם סדר תפלה שיכלול כל החלקים הנצרכים למלכויות זכרונות שופרות וכל כה"ג (וכפי שנראה במשנה ובגמרא שישנם כללים והלכות איזה פסוקים אפשר לכלול בהם וכו'), והיינו שלא היה נוסח קבוע אלא כל חזן היה צריך לסדר לעצמו נוסח שידבר על ענייני היום ויכלול את הפסוקים הנכונים במידת

יום אחד איננו כי אם צרכי היום בפשוטם, אבל ההבנה הנצרכת לבקשת שנה שלימה איננה מסתכמת ברשימה של שלש מאות ושישים וחמש בקשות כאלה, אלא הוא כלל עליון עליו והוא מהות בקשה כללית. וממילא שאיננה כוללת רק בזמן אלא גם עצם סוג הבקשה רחבה וגדולה יותר.

ואת זה אנחנו רואים בלשונות מתקני הסידורים לימים אלה שהם נוקטים דרך עליונה יותר וכללית יותר בכל בקשותיהם, למרות אשר סוף הבקשות אם נגיע לפרטם אינם כי אם אותם בקשות של כל יום ויום. מכל מקום ניסוחם והיינו המקום שממנו ואליו הם מבקשים מרומם יותר וכולל מבט מרומם יותר על צרכי כל המציאות. (וכל זה מבואר הרבה בספרי חסידות המדברים אודות החילוק בין דין ראש השנה לדין כל יום, וראו במיוחד בספר עטרת ראש לרבי דובער בן שניאור זלמן שהרחיב בזה בתחילת דבריו).

אלא שהתרוממות זו, כאשר איננה מושכלת אלינו כיצד הגענו אליה מתוך הבקשות הפרטיות והפשוטות של כלל צרכי בני אדם, נדמה לנו כסתירה בין הכלל והפרט, ומתוך כך מגיעים כל מיני פלפולים וחקירות נבוכות אם הבקשה הוא על כבוד שמים או על צרכי עצמו, ואם על צרכי הכלל או הפרט, וכל זה כי לא הושכל איך כל מה שנקרא 'כבוד שמים' איננו כי אם מבט כללי וצורה מרוממת לומר את אותה הבקשה הקטנה הפרטית, שמתוכה באמת מתבהרת הבקשה הזו עצמו בשורשה העליון, ומתוכה מתקבלים גם התפלות הקטנות (אלא שנצרך עוד פירוט עד שיגיע לידי מעשה, וזוהי הדין שבכל יום המפרט את דין ראש השנה, וכפי כל סדר הורדת הדין המבואר בספרים).

וכאן מועילה ההכנה, שהוא בחינת 'סידור התפלה' והיא בהכרח פרטית ומקומית וזמנית, והניסיון מראה שכאשר האדם מסדר לעצמו את צרכיו, והוא כוללם עד שמגיע לראות אותם בסקירה אחת, והוא מבין כיצד סקירה אחת זו הוא סקירתו של מלך מלכי המלכים הקב"ה היוצר יחד ליבם המבין אל כל מעשיהם, אז הוא מוצא התעוררות והשראה גדולה בתפלות הכלליות שהם הם המבטאים את עצם כאביו הקטנים וצרכיו הפעוטים בתוך התכללותם בכלל המרומם. וזו הוא פעולת סידור הכוונות הפרטיות אשר על ידם נכנס אל ההתכללות הכללית המודפס בסידור אשר לפניו.

זה של סידור 'כוונות' אינו אלא במקום שהיה נצרך מקדם 'סידור' גוף הנוסח, ועכשיו שיש נוסח קבוע, נשאר עדיין הצורך הפנימי לסדר את 'המכוון' באותם הנוסח, באופנים כלליים ופרטיים. הכללי הוא ידיעת הסדר שעליו נוסדה הנוסח הכללי, והפרטי הוא שנדע בכל שנה על מה לבקש ושידע כל אחד באופן פרטי מה לבקש.

## כבני מרון ובסקירה אחת

התבונן, כי (למרות שנראה קצת בדברינו למעלה שכל זה נצרך מפני 'תקלה' שהפסיקו כל אחד לסדר לעצמו את התפלה הנצרכת לו ונקבעו נוסחאות בבחינת 'תפלתך קבע') הסדר הזה כולו, שבו ישנו סדר כללי הניתן ומוכח מראש, ובתוכו סדר פרטי הנצרך להכנה וסידור פרטי. הוא הוא סדר העולם כולו וסדר ראש השנה במיוחד.

כי כבר היה אפשר שנשאל על מה ישנו לסדר תפלה מיוחדת לראש השנה, והרי לפי ענין התפלות שנוסדו על ענין הדין ומלך המשפט, הלא יהיו התפלות על כל צרכי בני אדם, ועל סידור ותיקון העולם כולו. והנה אין כאן דבר שאיננו מסודר בשמונה עשרה ברכות שתיקנו חכמים לכל ימות השנה, וכבר אמרו בפירוש כן בגמרא שהתפלה בכל ימות השנה הוא כשיטת התנאים שאדם נידון בכל יום. אם כן שווה תפלת ראש השנה לתפלות כל השנה בעיקרי הצרכים שעליו הוא הולך, והרי זה עיקר דין ראש השנה שבו 'האדם' נידון, שפירושו הוא נידון על כל חלקי חייו שאבות צרכיו הם שמונה עשרה ברכות.

ואל תטעה שהבקשות הכלליות על מלכות שמים והמשפט אינם נמצאים בברכות כל יום שהרי כולם מפורשים בו מן השיבה שופטינו וברכת המינים ועל הצדיקים והשיבה לירושלים, שכאשר תתבונן אינם שונים בנושאם מן עיקרי התפלות שאנחנו מוסיפים בראש השנה.

אבל כל הטעם שתפלות ראש השנה צריכים ל'סידור' משל עצמם, אינו אלא לפי הבנת לב ישראל שהיום הזה זוקק הבנה עליונה וכללית יותר על בקשת אותם הצרכים עצמם של כל השנה. והרי זה עולה גם מעצם הענין שהוא יום אחד בשנה שבו מתפללים על כל השנה. ולפיכך הוא זוקק מבט שיכול לכלול בתוכו שנה שלימה בתוך תפלת יום אחד. ומתוך התרוממות המבט הזה, כבר התרוממה הבקשה להיות בקשה כללית ועליונה יותר. הסידור הנצרך לבקשת

### איומתי כל שנה אומרת היא השנה הזאת

זכור ואל תשכח, שכל מה שאנחנו מדברים על התפרטות הסיודור הכללי, ראשיתו הוא הבקשה הכללית של כנסת ישראל ושל כל העולם כולו בשנה הזאת. ולא הבקשה של ישראל הפרטי בפני עצמו. כי עיקר הדין שבראש השנה הוא דין האומות, כמבואר בנוסח ברכת הזכרונות, וכפשוט לכל מתבונן, שהרי הדין הפרטי הנוגע אל האיש העצמאי ומשפחתו, יש לו זמנים מיוחדים לעצמו, כמו לדוגמא ביום ההולדת של האדם, או בזמנים שהוא עובר משלב לשלב בחיים כמו יום חתונתו ויום לידת בניו וכדומה. אבל כל עיקר ראש השנה הוא שזו התחלפות השנה הכללית לאומה המונה את שנתיה באופן זה, ועל כן עיקר לשונות התפלה המתוקנים מדברים על האומות ועל אומתנו בתוכם.

אמנם, גם בהקשר זה נכתבו התפלות באופנים כלליים, שכן זה גם ממהות היום לחשוב על עצם יצירת האומות מבראשית, ועל סדר הדורות כולם המגיע עד לתקיעת שופר גדול לחרותנו. ומכל מקום כפי שברור לכל (וכתבו הרמב"ן והרשב"א כמצויין למעלה) שכל עיקרי צורות התפלות נשתנו בחורבן בית המקדש וגלות, להתפלל כפי המצב הכללי של האומה בגלות ועל גלותה, שכן צריך באמת לשנות את הנוסח או לפחות להוסיף כוונות המתאימות למצבם של ישראל בשנה הזאת, ולשם כך צריך להתבונן התבוננות כללית במציאות כנסת ישראל על כל שבטיה וקהילותיה, ולכלול את כולם במבט כללי משוער לפי ערך המטרה הכללית באומה זו והייעוד הסופי שלה, כפי שכל אחד מבין אותה מתוך הבטחות הנביאים ומתוך הסברי הספרים המדברים על כך, ולסדר את כל זה לעומת המציאות הכללית כפי שהיא ואיה היא לערך כל זה, ולהוסיף כוונות פרטיות מאד כיצד ישתפרו הדברים במשך השנה הזאת וכיצד יצטרפו אל המהלך הכולל למען ההטבה הכללית הזאת.

### עין נובע מתוכו ועין מביט מלמעלה

מכאן ואילך יש לכל אחד להתבונן בכלל צרכיו וחזיונותיו על כל השנה הבאה, לעצמו ולמשפחתו ולחבריו ולחברי חבריו ולקהילותיו ולקהילות כלליות ולכל העולם, וכאשר יתרכזו לכלול את כולם במבט כללי, יתפלל את אותם התפלות הכתובות במחזור, או תפלות חדשות שיבטא

מליבו, ועדיף משניהם אם ישכיל את הסדר המסודר במחזור ויסדר על גביהם את לשון ליבו להמשיך את אותם הכללים על הפרטים שלו, שזוהי עיקר כוונת התפלה שתיקנו חכמים בנוסח שלהם אבות לכלל הבקשות הפרטיות, וכפי שנהגו הפייטנים בשעה שעוד היה המחזור פתוח להוספות לכלול בליהם את צורת ברכות התפלה ובתוכו להוסיף את השגותיהם ואת בקשותיהם, כמעט חובה גמורה לכל הרוצה לקיים את הלכות התפלה ולו בימים אלה להתבונן בכל ברכה את יסוד עניינה מתוך הנוסח הכתוב לפניו ולנסחה מחדש כפי השגתו וכפי צרכי העולם והאדם בעת הזאת. ואת זה יש לעשות בתפלת לחש או בכל שעה שיתעורר ליבו לכך מתוך שעות השהות המרובות בבית הכנסת.

וכאשר יקיים זאת אז מובטח לו שיכלו בדמעות עיניו בעין אחת הכל יכול וכוללם יחד ובעין שניה כבקרת רועה עדרו תעביר ותספור ותמנה, ואלה הם עיני ה' המביטים בנו מרשית שנה ועד אחרית שנה, ואז ידע כי הם עין אחת כדרך שבא לראות כך בא ליראות, אם כבנים אם כעבדים עינינו לך תלויות, כי ככל שהוא מכיר בעומק הפרט ואיננו מבולבל בדעתו בהתאם למצב עצמו, כך יכיר את רוחב הכלל, וכך יתחברו כולם יחד. וכל זה נעשה על ידי הדעת שרכשנו התחלותיו במשך השנה שעברה ואותה אנחנו מקווים לפתח בשנה הבאה עלינו.

והנני מפרט ב' כוונות כלליות שיהיו יסודות לעבודתי ועבודת חבורתנו בימים האלה בשנה הזאת. הראשונה במידת האמת והשניה במידת הרחמים.

### כי אתה אלהים אמת

התבוננתי סביבי אצלי ואצל הדומים לי הסובלים מאותו הסוג של צרות פנימיות כמוני, שאליהם הדיבור בכל דברינו. ושמתי לב כי ישנו מפתח אחד שהוא יסוד גלותנו. והוא שאנחנו חיים במין מצב מהופך. במקום אשר כל היום נשקר ובשעת התפלה שאנחנו מעמידים את עצמנו בה בפני הקב"ה אנחנו אומרים אמת, רבים מאתנו נמצאים במצב ההפוך לגמרי, שכאשר אנחנו חיים כביכול לעצמנו או מדברים בשיחה קלה, אז אנחנו אומרים אמת, וכאשר הננו ניגשים להתפלל מתוך כובד ראש, פתאום אנחנו עושים את עצמנו ומדברים כל מיני שקרים, ואפילו לפעמים מתאמצים להתאים את עצמנו לכל מיני רעיונות שאינם נרגשים לנו

ההסכמיים שבין עובד למעביד, ואם יחליף את הנאמנות הזו באמת שהוא מרגיש בליבו מהר יתבלבל ולא יוכל למצוא ידיו ורגליו בחיים האלה.

מעבר לכל זה, ישנו אמת אחת, אמת אחרת. הרבי מקאצק היה נוהג שלא לומר בכל שיחות החולין שלו את המילה 'אמת', אלא היה אומר את המילה המקבילה לה באידיש 'וואהר', כי אמר 'אמת הוא רק בשעת התפלה'. ואמר על ראש השנה, שבו נשפט 'ווערט אויסגע'משפט' מהו האמת, וזהו פירוש 'משפט אמת'. ואמר שהאמת היתה לדעתו פעם אחת בשנה כאשר הכהן גדול נכנס לפני ולפנים ביום הכיפורים. בכל אלה אין להבין רוגזא של קפדנות יתירה, אלא אדרבה רגישות ודיוק של הבנה על בסיס מה מתנהלים השיחות בין בני אדם ועל בסיס מה הוא התפלה. הוא מלמדנו לא לערב את סוג האמת שבו אנחנו מנהלים את יחסינו עם האלהים, עם אותו סוג האמת שבו אנחנו מנהלים את יחסינו עם בני העולם.

האל, או לפחות העמידה לפניו, איננו צריך להיות מוגדר כאן מעבר לאותו המקום שבו אומר האדם את האמת. שכן זהו תוארו 'אתה אלהים אמת'. 'דובר שקרים לא יכון לנגד עיני'. אי אפשר לקרוא למפגש עם האל אלא אותו המפגש שבו האדם נפגש עם האמת המוחלטית, לא זו ההסכמית שמספיק בה לשכנע בני אדם אחרים, אלא את האמת עצמו. אין זה חייב להיות מפגש מפחיד, האמונה שהמפגש האמת הזה הוא מאיים ומאיין את האדם גם הוא עוד אמונה שמסרו לנו, איני יודע, בדיוק כמו שאפשר לתאר את האלוהות כתביעה האולטימטיבית שאיננה מקבלת שום תירוצים כך אפשר לתאר כמקום ההבנה האולטימטיבית שבו כל החולשות והכל גלוי ומוכן ואין אפילו צורך לתרץ את עצמך כי אתה מוכן לגמרי. את זה צריך כל אחד להבחין בעצמו כאשר יגיע אל המפגש. (ובשנים עברו ייסדנו את ראש השנה כצד המאיים במפגש זה ואת יום הכיפורים כצד המכיל, וזה נכון כפי כללות הדרושים אבל לאו דווקא כפי אשר יקרה לאדם בעבודתו).

### האבסורד שבתפלה משקרים ובשאר היום אומרים אמת

כמה עצוב ומבולבל ומבלבל הדבר, כאשר בדיוק באותו המקום האמור להיות מקום האמת, הופך להיות המצב שבו מגיע האדם לבית הכנסת בראש השנה, ביום הדין של

כאמיתיות. סיבות רבות למחלה זו וטענות רבות נטענות בעדה, ואפשר גם להשיב לטענות הללו ולמצוא מקורות וצידוקים לדרך שהנני מציג כאן היום. אך בראשונה הנני מדבר על התרופה למחלה עמוקה לדכוותי. המציאות הזאת גורמת לנו לחוסר יכולת להתקדם שום התקדמות אמיתית לנוכח פני האל, או לעשות שום דבר שייקרא בשמו האמיתי 'עבודת השם'. ועלינו להתחיל להפוך קערה על פיה, גם אם נשלם בעדה גם כביכול מחירים 'דתיים' או מה שנדמה בתחילה כחוסר 'יראת שמים'.

נסיוני מראה לי, אשר ההליכה בדרך הזו, מובילה לחירות עמוקה מאד ולשחרור מרוב הכאבים שהיינו מורגלים להסתובב בהם, וליכולת אמיתית לשמוח בה' ובדרכי כפי שנמסרו לנו במסורתנו, ומעבר לה, מבלי להימצא בכאב הסתירה והמבוכה.

### האמת הפנימית מול הסכמיות היום-יום

כל אחד מאתנו חי ברמות שונות של אמת, ובאמרי אמת כאן כוונתי למה שנראה 'לנו', בתחושתנו או בשכלנו, מבלי כפיה של 'חובה לחשוב' או 'ראוי להרגיש', ואולי גם מבלי כפיה של 'זה הנראה לי באופן אובייקטיבי אבל אינני מרגיש זאת' (אליבא דאמת, אם אדם חושב דבר מה לאמת באופן אובייקטיבי הרי זה כבר שכנוע עמוק ופנימי שלו שכך הדבר, וכמעט אף פעם איננו מרגיש סתירה בין דבר זה ובין 'תחושותיו הסובייקטיביים'. הסתירה מן הסוג הזה שמרבים לדבר עליה הוא על הרוב באמת סתירה בין 'מה שאמורים להאמין שנכון באופן אובייקטיבי', ובין 'מה שנראה לי באמת באופן אובייקטיבי'. אבל נעזוב לדיון הזה, שמאריכים אנו בו בלימודנו, ונגיד שגם אם כן, מדברים אנחנו כעת על הסובייקט). לא כל מה שאנחנו חושבים יכולים אנחנו להגיד לנשותינו או לבנינו או למעבידינו או למשכירנו. כלומר היחסים שלנו איתם מבוססים על הסכמיות מסוימת, לא על אמת פנימית. וכן הוא הראוי ליחסים החיצוניים הללו.

לעומת זאת, ישנם רמות שונות של יחסי אמת, מה אנחנו מרגישים ומדברים בין חברינו הקרובים הנאמנים עלינו, או באותו היחס שבו יחסינו עם בני זוגנו ומשפחתנו הוא אמת יותר מן היחס אל קרובות רחוקות יותר, וכל כי האי גוונא. והאדם הנכון איננו מטעה את עצמו לחשוב שמה שהוא אומר לבוס הוא אמת לאמיתו, אע"פ שהוא מתנהג איתו בנאמנות, הרי זה באותו סוג הנאמנות הנדרשת ביחסים

שתיקן משה בתורה לומר בתפלה, ושאלה הגמרא "ורבנן היכי עבדי הכי ועקרי תקנתא דתקין משה?" והשיבה: "אמר רבי אלעזר מתוך שידועין בהקב"ה שאמתי הוא לפיכך לא כיוזבו בו". וכבר האריכו בכל המפרשים, שאין הפירוש שאם היית שואל את ירמיהו אם הקב"ה 'גדול' היה אומר 'לא', ולא היה מכזיב את האמור בתורת משה, אבל היה עונה לך, ומה אעשה אם אני אינני רואה גדולה כאשר היכלו חרוב ועמו נפוץ. ואני יודע שהקב"ה אמיתי ואיננו מבקש חנופה שנאמר לפניו מאמינים בני מאמינים אנחנו וליבנו בל עמו. ואם היו אומרים לו את התירוץ שמצאו אנשי כנסת הגדולה, אולי לא היה מקבלו והיה נראה בעיניו תירוץ בעלמא חסר כנות, או אולי היה מקבל אותו והיה אומר עכשיו אני רואה דרך שאני יכול כבר כן להגיד את הגדול הגיבור והנורא ולהסכים למה שכתוב בתורה, ובאמת התסכלות זו גילו אנשי כנסת הגדולה. ויכול להיות גם שאפילו אחר אנשי כנסת הגדולה שאין זה אלא תירוץ דחוק למען להמשיך את המסורת ובליט ברירה אפשר להסכים ככה לתורת משה אבל באמת טענת יהושע בן נון 'ומה תעשה לשמך הגדול' חזקה מתירוצי אנשי כנסת הגדולה, ולכן אנחנו מתפללים 'יהא שמיה רבה', ומפרשים התוספות, שאז לעתיד יהא שמו גדול כי עכשיו אינו גדול. וישנם עוד מהלכים מסובכים מכך במפרשים. כך או כך, המוסכם על הכל הוא שהקב"ה אמיתי הוא ואין שום ענין לכזב בו.

ובזוהר הקדוש אמרו זוהר (במדבר קא. א) "ווי ליה למאן דאתי למפתי למאריה בלבא רחיקא ולא ברעותא כמה דאת אמר (תהלים עח) ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו, הוא אומר (שם כה) אליך יי' נפשי אשא ולא כל מלוי אלא בלבא רחיקא הא גרם עליה לאסתלקא מעלמא עד לא מטון יומוי בזמנא דהאי אילנא אתער בעלמא למעבד דינא, ועל דא בעי בר נש לאדבקא נפשיה ורעותיה במאריה ולא ייתי לגביה ברעותא כדיבא בגין דכתיב (שם קא) דובר שקרים לא יכון לנגד עיני, מאי לא יכון אלא בשעתא דהוא אתקין גרמיה להאי ולביה רחיקא מקודשא בריך הוא קלא נפיק ואמר לא יכון לנגד עיני, (אמא) האי בעי לאתקנא גרמיה לא יכון לא בעינא דיתתקן, כ"ש אי אתי ליחדא שמא קדישא ולא מיחד ליה כדקא יאות." ולרוב חומרת הזוהר בכך נהגו בהרבה קהילות בדורות אחרונים לא לומר מזמור 'אליך ה' נפשי אשא' בנפילת אפים מן החשש שלא יכונו

משפט אמת, והוא מתחיל לדקלם מחזור מלא של שקרים שאחרים הכתיבו לו. במקום לחשוב מה הוא אומר ומה הוא חושב באמת באמת ומה הוא מרגיש באמת, כלפי האל שאותו אי אפשר לרמות ואי אפשר לשכנע במליצות יפות שמישהו אחר הכתיב לך שתאמר בפניו, האדם הזה עוד מחפש לו בספרים שיגידו לו 'מה הוא אמור להרגיש בראש השנה בעמידתו לפני האל למשפט'. והוא מחפש לו התעוררויות ותחושות ורגשות של אחרים, במקום אשר יתרכז מעט לרגע באמת.

ככה הפך דווקא המפגש עם האמת לאמיתו, שהוא ימי התפלה השלמים כראש השנה ויום הכיפורים, ואף תפלת העמידה של כל יום, שאמור להיות רגע האמת והעמידה הכנה הישירה בפני מקור האמת, אל הרגע הכי מתווך דרך מסורת שלימה של ככה צריך להגיד וככה צריך להרגיש ועל זה צריך לבקש וככה צריך להודות וככה צריך להתחנן וכאן צריך לבכות.

אמנם המסורת קיימת והלכות תפלה קיימים ומנהגי הקהילות קיימים ואל תפרוש מן הציבור ומי שיש לו תפקיד ציבורי עליו לקיים את ההסכם בינו ובין הציבור כראוי, אך כל אלה אינם כי אם הסכמים שנכון לקיים בנאמנות כפי מידת האמת שבהם. אבל מה לזה ולזה ולעמידה בפני המלך מלכי המלכים אשר לא לפניו חנף יבוא? אי אפשר שאותו העמידה יהיה ככה. וכל המביט אל נפשו בכנות רגע אחד ידע בבידור שאין בירור אחריו, שאי אפשר שהקב"ה בעצמו יהיה לו טענות עליו אם יעמוד בתפילת לחש ויאמר את כל הברכות הפוך ממה שכתוב בסידור או יסדרם בסדר הפוך ואפילו שומו שמים אם לפי כל הפוסקים לא יצא ידי חובתו בנוסח שלו, ומי שליבו נוקפו על שאלה כזו אות הוא שמעולם לא עמד בפני הקב"ה בעצמו בתפלה (אלא עמד בפני אלהי השולחן ערוך או משהו כזה שהוא אלהים קטנטן מאד, אע"פ שגם הוא ענף מענפי האלוהות וודאי והוא דרך אליו, איננו ה' אלהים אמת).

### מגמרא ומזוהר שאסור לשקר בתפלה

ובאמת שאין אנחנו צריכים לשום הצדטקות על כך אלא אדרבה הנוהגים לומר דברים שאין ליבם שלם עמהם ואינם בטוחים באמיתתם לפני ה' בתפלה הם שצריכים להצדטק, וזאת מעיקר דינא דגמרא. שכך למדנו (יומא סט, א) שהנביאים הגדולים לא אמרו 'האל הגדול הגיבור והנורא',

באמירתם באמת.

על כן נראה העצה היעוצה ליצור גבול ברור בין כל מה שאנו אומרים מחיוב הדת ובין מה שאנחנו אומרים מצד האמת. והעצה הוא שיהיה לפחות סדר אחד או תפלה אחת או יום אחד שבו לא נשקר כלל, אלא נאמר את אשר על ליבנו. ומה טוב אם יבחר לו אדם תפלת עמידה אחת או שתיים מתוך עשרות התפלות של החודש הקדוש ולא יאמר בו מילה אחת של שקר לא במח ולא בלב, ויקבע לו דבר כזה למנהג קבוע מידי שנה בשנה, ואם יצליח למצוא תפלה אחת שיהגה בה כך לאורך השנה אשרי חלקו, ואם לשם כך יחסיר ברוב הימים מלומר את אותה התפלה לפי שאיננו רואה את עצמו בה באמת מה בכך, טוב נקודה אחת של אמת מעולם מלא של שקר, ולא יהיה גרוע מן רב יהודה שהיה מתפלל אחת לשלשים יום ובמחיצתו יהא בגן עדן. וכל ערום יעשה בדעת.

ואם אולי אפשר למצוא היתרים דחוקים לומר בתפלה דברים שאין הלב מסכים עמהם, שמא על דרך 'הקול מעורר הכוונה', או על דרך הוורט החסידי 'האמנתי כי אדבר - שאאמין כאשר אדבר' (וורט שהוא היפך הפשט, ועלול להוביל לחיים שלמים של רמייה עצמית ושכנוע עצמי במקום הכרת מצבו פעם אחת באמת, ומכל מקום יש לו מקום כל עוד ברור לעצמו מה הוא עושה). אין אנו פטורים מיצירת מקום אחד שבו נהיה 'עם השם' באמת. והרי אמרו ד' כתות אינם מקבלים פני שכינה ואחד מהם כת שקרנים, ואם אמרו תיאוריות שבתורת נביא לא יכל ירמיה להגיד הגדול אבל אנשי כנסת הגדולה מדרך החכמה יכלו לומר, מה יהיה על קבלתנו פני השכינה או על השגתנו את דרגת הנבואה אם לא נקדיש לפחות מקום אחד שבו נהיה עם השם באמת.

### ציורי תקיעת שופר

פעם אחת בראש השנה קודם תקיעת שופר ציווה לומר לכל החסידים שנמצאו אז בבית המדרש אהבת עולם אהבתנו ה' אלהינו חמלה גדולה וכו' עד ולא אהבה את שמך שלש פעמים. ואמר אשר רואה קטרונ גדול על ישראל על כן יתפללו בהתלהבות ובתשובה ממעמקי הלב, והוא עצמו אמר ג"כ בבכיה. וכוזו השנה נתחדשו גזירות על ישראל ר"ל.

ותלמידו הרה"ק רבי צדוק הכהן ז"ל נהג כן אחריו בכל ראש השנה, וצוה לכל הקהל לומר אהבת עולם קודם תקיעת שופר ג' פעמים. (דור ישרים, תולדות אדמו"ר אייביצה עמ' מא - מב)

קשה להפריז בעוצמת ההשפעה של טקס זה על המאמינים מקרב ההמון הרחב. הצלילים של כלי קדום זה, הלאומי והדתני, מצופים בדרך כלל במתח רב, וההדהודים שלו נשמעים ברגש עמוק, כן וחרדת; ואף על פי כן, השפעות עזות אלו אינן עומדות ביחס ישר אל הצלילים המפיקים אותן. השיבותו של הטקס בחיי הנפש של העם מתבלטת בצומם עד תום תקיעת השופר. הכרחי לראות את הקהל המתפלל כדי להעריך את השפעתו, כאשר הוא מאזין בנשימה עצורה לרב המברך לפני התקיעה: "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם אשר קידשנו במצוותיו וציוונו לשמוע קול שופר". הרב, העומד על הבימה עטוף בטלית, תוקע בשופר בשלוש סדרות של קולות (9+9+12) כדי "להשפיל את השטן", כלשון ספר קבלתי. הקהל, אשר רגיל שלא לחסוך בקולו בעת התפילה, שומע את התקיעות בדממה, ונושם לרווחה רק כאשר התקיעה הושלמה כראוי בלא כל הפסקה, צלולה וטהורה. אם התוקע היסס, או שהקולות לא נשמעו צלולים, הרי לדעת העם השטן אשם, וזהו סימן רע—מגפה, רעב או פוגרומים יבואו על הציבור בשנה הקרובה.

זה זמן רב שלא שמעתי את קולות השופר, וכאשר לאחרונה, לשם עבודה זו, שמעתי את תקיעת השופר ביום ראש השנה, לא הצלחתי להימנע כליל מהתרגשות שארבעת הקולות הנסים, המאיימים, הגונחים, הרמים והנמשכים הללו עוררו בי—אין בידי להכריע אם סיבת ההתרגשות הייתה ההרגל מימי נעוריי, או שמא כל אדם יחוש בה. ההשערה האחרונה מתחזקת מן העובדה שנוצרים אשר שמעו זאת לראשונה, ואשר טקסי החג ועניניו של תקיעת קרן האיל זרים להם לגמרי, העידו על התרגשות דומה. (תיארוך ריק, תלמידו של זיגמונד פרויד; 'השופר')

## כתב וחותרם הרחמים הנשאר מן התפלה

הדבר השני שנדגיש הוא מידת הרחמים. ובזאת נאריך בהרחבה במאמרים עיוניים ותורניים בחודש הזה הבעל"ט. אך נסכם כלל העולה למעשה (והתבאר מעט יותר בשיעור ערב שבת נצבים תשפ"ה), והוא כי עיקר התפלה הוא שייפעל פעולתו בנפש האדם. והיינו שיש רושם, או 'מצב רוח', שבו האדם נשאר אחר התפלה. ועלינו ליזהר שהרושם הזה יהיה לטוב. וזה בעצמו נראה לי עיקר סוד ה'כתיבה' וה'חתימה'. כי גוף התפלה הוא דבקות שלמעלה מן אותיות הכתב, ועמידה אל מול האמת, כלמעלה. אבל הנפש הוא כמו 'נייר' שעליו נכתבים דברים (וכמשלו של אלישע בן אבויה לגבי הלימוד) וכאשר האדם יוצא מן התפלה אז 'נכתב' על נפשו עיקר 'גזר הדין' של אותה התפלה. וזה באמת בכל יום ויום בברכת שים שלום. שהוא ה'פרס שנוטל מרבו ונפטר והולך לו'. ובפירוט יותר בראש השנה יכתבון ובסיום יום הכיפורים שיוצא מכלל המציאות של תפלת הימים הנוראים אז נשאר החותרם, שאז כמו סוגר את שערי נפשו שנפתחו בימים אלה, ואז נשאר עם חותרם על המעטפת.

והנה עיקר בקשתנו על כתב וחותרם זה שיהיה לחיים ולשמחה ולשלום. והיינו כי יכולים אנחנו להבחין בשני סוגי אנשים יוצאים מן התפלה. יש אשר הכין ליבו להתפלל ב'כובד ראש', דהיינו (כפי ששמעתי פעם תרגומו מהרב אלי' פישר ז"ל) בלשוננו 'ברצינות'. ומרוב שנכנס למצב של 'רצינות' בעת תפלתו, הרי זהו הרושם הנשאר לו ממנו, ואותו האיש כל יום שהיתה לו תפלה טובה בעיניו, הרי הוא בכעס וקפדנות כל אותו היום. שכן מידת הכעס איננו כי אם הביטוי הפשוט ביותר של מידת הרצינות. והיינו שמקפיד על כך דבר שאינו כפי הסדר הנכון, כל שכן אם הוא מייחס את אותו הסדר לדין התורה ורצון הקב"ה, אשר אליו כיוון דעתו בתפלה. ונמצא ככל שהוא כביכול 'טוב לשמים' כך נעשה יותר 'רע לבריות'. אבל חכמינו אמרו אחרת, כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו, והיינו, כי הם מזהירים את האדם שישים את חתימת כל תפלותיו בשלום. למרות אשר בוודאי יש כובד ראש גדול ונורא בעמידה להתפלל ויש בתפלה צדדים של פילול ודין גדול ויראה עליונה, חייב האדם לדאוג אשר החותרם הנשאר לו ממנו הוא מידת השלום והאהבה והאחוה. וכאשר מתפלל כך אז יש סימן מובהק שאכן שרתה שכינה בתפלתו, והוא שכאשר יוצא מן התפלה יש לו

יותר נחת ויותר כח לסבל כל אדם וכל דבר גם אם איננו לפי הסדר וגם אם איננו כפי הנראה בעינינו ראוי.

וזהו הבחינה האמיתית אם השיג למעלה אלוהית בעת התפלה או שהשיג למדרגה נחותה ביותר שנקרא בזוהר שר של גיהנום העומד בהיכלות חיצוניים של התפלה. כי מידת הרצינות מיוחסת לאדם, ויכול אדם לקחת את החיים ברצינות מאד גדולה ולא יהיה בזה שום השגה של נגיעה אלוהית העליונה על הכל. אבל עיקר התפלה הוא שיהיה מזה נפקא מינא שלא היתה קיימת אילו לא היתה תפלתו לאלהי הכל. וזה הדבר ניכר רק בשלווה ובמתנינות ובארץ רוח הנשפך על המתפלל בהשראה אלוהית.

ויש לזה דרכי התבוננות להסביר למה המדרגה העליונה באלוהות היא מידת הרחמים בבחינת הזקן הלבן ולא מידת הדין שהיא מדרגה נחותה יותר (ויתבאר בעיונים הבאים א"ה) אבל כוונתנו בעיקר אל צד העבודה וההתכוונות למעשה, שיש לאדם להקדיש מרחב להבחין בסימני תפלותיו כיצד יישאר מזה לרחמים ולחיים ולא לדין. וכל עוד עדיין הוא מרגיש מתח ודאגה ודין, ידע שטרם הגיע הזמן לעשות 'עושה שלום'. שכן זהו ממש פירוש המילות, כאשר התבונן במרומים, אז יודע שהוא עושה שלום במרומיו, ששם שורה ארך רוח והרמוניה ומתינות וסובל את הכל, 'ועד זקנה אני הוא ועד שיבה אני אסבול', ואז מביט למטה ואומר כך יעשה שלום עלינו, והיינו כך נשפע על האדם המתפלל כך שינהג עם חבריו ועם אנשי ביתו ועד שיאמר שלום בשם גם לנכרי בשוק.

ומתוך רחמים אלה הוא התבוננות ארך רוח, שידוע את הזמן האלוהי שהוא 'ה' לאורך ימים', ואין שום דבר שקורה אפילו במשך כל חיי האדם שיכול לערער על אריכות אפיים הזו, ואם אין דבר נראה טוב היום יהיה טוב למחר ואם אינו טוב למחר יהיה מחרתיים או בעוד שבעת אלפי שנים. וכל שכן אדם שהוא בעמדה של השפעה ותיקון, שמתוך שהוא מתפלל בהשראת דרך התיקון האלוהי והוא מתבונן איך דיבר ה' לאברהם ואמר לו שיתן לו בן וארך הדבר עד שהיה בן תשעים ותשע שנה וכאשר ביקש אברהם לידע כיצד יירש את הארץ הסביר לו את המבט שלו כי גר יהיה זרעך ארבע מאות שנה ואחרי כן וגו', שכן הוא מידת הזמן שלו ואלה הם זמנים מהירים מאד בערכו. וכך ינהג בהנחלתו את האמת ואת השלום.

## כוונות פשטיות לראש השנה (ערב ראש השנה תשפ"ה)

### עברה שנה ומתחילה שנה

עברה עלינו שנה. לא נרצה לומר דווקא שנה קשה, כל שנה יש בה את הדינים ואת הקשיים שלה, וגם את השמחות שלה. היו לנו הרבה צרות אבל צריך לאחוז ראש בפרט ובכלל שיש גם דברים. אבל ניתן לומר שעברה עלינו שנה. הרבה שנים עוברים ואינם עוברים כלל, מפטירין כדאשתקד, 'ויהי היום' זה ראש השנה. זה יום. יש ימים שאינם ימים. ויש שנים שאינם שנים. ויש ימים שהם ימים ויש שנים שהם שנים.

כל הסודות של ראש השנה הם הסברים על הנקודה הזו שנקרא שעברה השנה ומתחילה שנה חדשה. למרות שכבר הדפיסו את כל הלוחות. באמת לא. הרי התחלת מסכת ראש השנה קידוש החדש. ופעם לא היה ידוע. שהרי אין לוח מודפס. אין יודעים באיזה יום תתחיל השנה כלל. ומכל המועדים המקום שמקפידים הכי הרבה על לא לדעת אפילו בארץ ישראל הוא ראש השנה. שהמנהג והפסק לעשות ב' ימים גם בראש השנה. שהרי אין יודעים ויש ספיקא דיומא. ויש בזה עומק כידוע בווהר פנחס שבאמת זה וודאי ולא ספק. אבל אפשר להבין באופן פשוט. ראש השנה הוא שהשנה מתחילה. וצריך להיזכר בזה. שזה אינו דבר מוכן מראש. אולי הקב"ה ידע מראשית כזאת ידעת וכו'. אבל באמת גם כלפיו לא ידוע. שהרי אם אין שכחה למה צריך לזכרון. אבל מצידו תמיד ראש השנה אבל במה שהוא השכינה, הקב"ה מחכה עד שבית דין שלמטה יאמרו מקודש. חוץ מכל הנמצא בזה נמצא הענין שהשנה החדשה הוא חידוש אמיתי. אפילו הלוח של ארץ ישראל שכבר נכתב עד סוף אלף השישי באמת לא יודע מתי ראש השנה כי הוא חמור יותר יומא אריכתא ולא ממש מנהג וכו'.

והשנה לא מתחילה ברגע אחד, אלא כמו המכונות הישנות שהיה צריך להדליק אותם ולהתחיל לסובב אותם ולהוסיף שמן ואז הוא מתחיל לעשות רעש ואז מסבב אותו עדו פעם ומכניס את המפתח הזה פה ואת המפתח הזה שם, ועד שבסוף המכונת מתחילה ליסוע. כך היא השנה החדשה איננה מתחילה בפעם אחת צריך להדליק אותה ואז להוסיף עשרת ימי תשובה ויום הכיפורים ולעשות סוכה ולנענע בלולב ולסבב אותו, ועד שסוף כל סוף בערך בשבת בראשית

הוא מתחיל לנסוע.

לא תמיד יש חדשות. בחינת יום יש בו משמעות אחת שהשמש עברה עוד פעם. ומשמעות שניה שקרה משהו. היסטוריה. זהו מדרגה אחרת של יום או שנה. מה שהטבע סבב זה אינו רק מצד הטבע או האלהים אבל מצדנו אינו פשוט אנחנו צריכים לעשות אותו. וזה העשיה שצריכים לעשות שיהיה ניכר. אולי באמת יש שנים שאינם אמתיים עכ"פ בשנה כזו יש לנו ראש השנה ועלינו לשהות קודם התפלה בזה. וככה אנחנו מתכווננים לראש השנה. אנחנו באים עם כל ה'פעקלאך' של השנה. אבל גם עם כל הלימודים של השנה. מתוך ש'היה' שנה. ובהם יש גם התבגרות, דעת, הבנה, נוכחות. ויש לפרט מהם לתוך הכלים אשר בהם נאמר 'המלך', 'מלוך', 'זכרנו', ביום מחר. ואשר מהם נעבוד עוד ליצור גלמים חדשים אשר יצוירו לתוך כלים במשך השנה.

### כוונת בתוך עמי אנכי יושבת

למדנו את פירוש 'התכללות' בתוך הכלל. בתהליך די הפוך למה שאנחנו היינו רגילים לדבר, שבתחילה אדם כלול באימו, ועושה מה שהחברה מצפה ממנו, ושוב הוא עומד על דעתו, שהוא אכן תהליך התגברות ראשונה. מצאנו שיש גם תהליך הפוך, שהוא ממש תהליך התבגרות אבל הוא גדלות שניה. בו האדם מתחיל עם עמידה לעצמו, והוא לומד שוב ושוב שפירוש ה'אני' שלו, איננו מוגבל לעצמו, אבל הוא כולל אחרים. ממש כאילו המחיצות שמבדילות באישיותו בינו ובין אחרים, פשוט נופלים, וכשהוא אומר 'אני', כולל אחרים עמהם. (וב' גדלות אלה הם נסירה והבאה פב"פ).

התהליך הזה הוא בראשונה נישואין. העבודה של בחור הוא לעמוד על דעתו. ברגע שהוא מתחתן פתאום הוא לא עצמו אלא הוא גם אשתו. ובתחילה הוא צריך להזכיר לעצמו, לדאוג לאשתו, לשאול אותה לדעתה, להביא לה את צרכיה. אבל במשך הזמן הוא פשוט מקבל את מדרגת הדעת של אדם נשוי. וזה כבר לא איזה היזכרות, שהוא עושה איזה עבודה לזכור שיש לו אשה, אלא פשוט בשכבו ובקומו ובלכתו ובטיולו, יש לו אשה, וזה חלק ממנו. קשה לי אולי לתאר את זה אחשוב על משל. אתה מתעורר והיא לצדך הולך לישון והיא לצדך ובמשך הזמן גם בזמנים של פירוד

גופני, עדיין היא לצידך.

שנית כאשר נולדים לו ילדים. ממש זו התרגלות לחיות עם השכינה. כי אדם בתחילה שקוע בעצמו ואז הוא רוצה לזכור משהו אחר או עושה לו תזכורות, והוא מחפש איך אפשרי, ועדיין לא נראה לו לגמרי אפשרי לחשוב על השכינה עשרים וארבע שעות, זה נראה לו בלתי אנושי. אבל אז יש לו תינוק קטן, במיוחד אם הוא האימא, והוא פשוט לומד מה זה לשאת משהו אחר בלבך ובידיך עשרים וארבע שעות. לא שאתה מתעורר ואז חושב, אה אני קיים, איפה התינוק. וגם לא המחשבה של התינוק קודם למחשבה של עצמך. זה פשוט אותו דבר אתה מתעורר והתינוק לידך והמחשבה על עצמך והמחשבה על התינוק הם אותו מחשבה ראשונית.

שלישית כאשר האדם מקבל תפקיד ציבורי. אם בעבודה ויותר מכך באחריות רוחנית שאינה מתבטלת אפילו בשינה. שוב יש בו התחלה אולי אם מישהו נהיה רבי של כיתה עם עשרים ילדים והוא מבין שיש לו אחריות על נשמתם, אז הוא רושם לעצמו פתק עם רשימה של כל השמות ומסתכל בהם בבוקר ובערב, מציין לידם מה מצב ילד הזה היום ומה מצב השני ועוקב אחרי ההתקדמות. ואולי אם יש הרבה תמיד יצטרך לפתקין. אבל אם הוא מקבל את הדעת של התפקיד, אז זה לא איזה ענין אצלו להגיד שהוא נושא את החברים את התלמידים על ליבו תמיד, זה המציאות זה ההווה שלו. רביעית אם אדם מבין פתאום שהוא חלק מכלל ישראל, חמישית אם הוא מבין שכלל הזה הוא חלק מן העולם, חמישית אם הוא מבין את כל העולמות. שישית אם הוא מבין את הכוונה האלוהית. ואולי יש עוד מדרגות והבחנות בינתיים ובאמצע ששכחתי. השנה למדנו הכי הרבה את המדרגה של כנסת ישראל. כל המדרגות הללו הם כמו קילוף השכבות של מציאות שמבדילים את האישיות שלנו מהשאר. ופתאום אנחנו מסתכלים על עצמנו ולא רואים אני קטן אלא אני גדול, כלומר אחד מתוך הכלל הזה. כי אנחנו לא יכולים לתאר את החיים שלנו עצמנו מבלעדיו.

ההתכללות הזו איננה ענין חיצוני, יש בה אמנם התחלה של הכרח (אולי יחוד אב"א) כשהוא מבין שהגורל שלו תלוי בגורל כל האחרים האלה, והשמחה והחדוה וההצלחה שלו לא תיתכן בלעדיהם. ואז יש בזה עדיין גם פירוש תועלתני כאילו של תן וקח, אנוס אני לדאוג לאשתי כי לא אשמח בלעדיה. אז יש לנו דיל כזה. אבל ברוב התחככות זה נעשה

ענין לכתחילה, אפילו ענין מרצון, למה שארצה להיות ישות קטנה אם אני יכול להיות גדול. ואם תאמר, אני רק איש קטן בתוך הכלל הגדול. זה גם מבט של קטנות. כי זה נכון רק אם חושבים עדיין בצורה מובדלת, יש אני ויש את הכלל וצריך לראות אם אני נגדל או נקטן כשאני מצטרף עמהם. אבל אם פשוט המחיצות נפלו, אז אני כל הכלל, למרות שאני לא 'גדול', לא מעריך את עצמי כלפי אחרים או כלפיהם, ולא שאם איפול לא יישאר כלום, אבל עדיין כל ההצלחות שלהם הם הצלחות שלי כל הכשלונות שלהם הם כשלונות שלי. זכרני ה' ברצון עמך פקדני בישועתך.

הסימן הכי אמיתי שהוא כך הוא כאשר אדם עומד בפני השם. המצב של תפלה כפי שאנחנו מתארים לעצמנו שהוא השניה של ראש השנה 'נצבים היום לפני ה'. שזה עומד ערום בפני קונו כיום היוולדו ואין לו שום ענין ליפות את המציאות או לשקר, כמו שאנחנו מפרשים ה' אורי בראש השנה. למה שארצה לחשוב שאני צדיק כשאני רשע או להיפך. כל הסיבה לשקר נעלמת. אפילו פחד אין לי. ואז אם הוא רואה שהדביקות הזו העצמית שלו כוללת בתוכה את צערן של ישראל ואת שמחתן, אז זה סימן מובהק שהוא אכן עמהם, כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, לראות בטובת בחירך לשמוח בשמחת גויך להתהלל עם נחלתך.

לכן הנאמר בזהר על ראש השנה 'בתוך עמי אנכי יושבת', הוא לא איזה המעטה או איזה עבודה של השפלה או איזה מין עצה שהוא מפחד לעמוד לעצמו כי יתפוס אותו הדין, כפשט הדברים. כי מה לו לשקר ומה לו לפחד. יעיד עליו יודע תעלומות. אבל הוא פשוט שהשונמית הבינה כי המלך והשר צבא הם אותו דבר כמו עצמה, היא לא צריכה לקדם עצמה על חשבון אחר או לבדל עצמה, כשהיא עושה ראש השנה שזה האמת לאמיתו כך בדיוק היא בתוך עמה, אמת אם תמצא עצמה בתפקיד המלך או שר צבא תעשה גם את זה, כמו כל אבר שעושה את תפקידו בגוף השלם, כי זה הנקודה של ראש השנה שהוא האמת והאמת הוא שאדם אינו רק הוא עצמו.

ואז הוא גם לא צריך לרשום את עצמו בפתקא של הכלל, כביכול 'זוכרתי עמך', זה היה טעות של יוסף, יגיע ראש השנה 'יום נשיאת ראש', וממילא הטוב של הכל יתרומם, אם אתה חושב שאתה צריך דווקא פתק אז דווקא ישכחו אותך, כי זה סימן שכנראה לא היית בכלל הראש הזה, ואם כן

אלא בדיוק כל העובר על עצמו שייך לכל הכלל. ויש פה הבהרות דקות שלא הגדרתי לגמרי ולמעשה לא יעזור לגמרי להגדיר כי כל דבר אפשר לקלקל ולעשות מזה איזה גאוותנות ניהליסטית עצומה שאני הוא הכל, ולכן הסימן המובהק נשאר אם הוא מתנהג בהשתוות לחברים ולאשתו ולילדים ולבאי בית הכנסת, ואם נכנס בליבו התנשאות ופסיעה על עם קודש. או להיפך שהוא נשמה כללית אם כן הוא לא מובדל מכולם ולא על במה מוגבהת מכולם אלא הוא הכל. ובמיוחד מי שיש לו תפקיד ציבורי כמו להיות בעל תפלה או בעל תוקע צריך לתרגל את ההתכללות הכי פשוטה, וכפי שאמרנו לא כביכול כי יבדקו אחריו ויגידו שאין הוא ראוי, אלא כי זה באמת הפשט של להיות שליח ציבור, וכל הסגנונות בפיוטים איך איני כדאי אינם מתכוונים שיהיה כדאי אלא שיהיה לא עצמו בעצמו אלא כמו שהשופר הוא מוציא את הקול מכל כלי הנשיפה ומכל הגוף כך החזן הוא מוציא את הקול מכל הקהל שהפעולה של תקיעה הוא לשמוע קול שופר וכולם חלק ממנו וכך הדרשן הוא לבטא את הלב והתשובה של כל הקהל וכו'.

### כוונת בקשת המשפט והמלוכה

נרצה לדבר גם באופן הכי פשוט על ההמלכה ועל המשפט. שני הדברים שנדמים לנו גדולים עלינו ומי אנחנו. ואפילו מפחידים אותנו כי אולי לא נזכה בדין. ולכן ממירים את זה כביכול בקריאה לתשובה שיפור אישי או סתם לתפלה שיהיה טוב. שאלה צמצומים שמרחיקים אותנו מפשט התפלות ופשט הכוונה ופשט כל העולם. ונעשה הכל מנותק השם רוצה למלוך ומי אומר שאנחנו מעוניינים בזה אולי אם נהיה צדיקים גדולים וגם אז לא יודע אני מכיר צדיקים וגם הם אומרים שהם לא באמת רוצים את המלכות. הוא רוצה לשפוט וזה כביכול דבר רע אז אנחנו צריכים לברוח מזה על ידי עשיית תשובה. ואין כל זה אמת.

אמנם הפשט הפשוט והכתוב בכל התפלות והמזמורים הוא ככה. מלכות השם הוא בעצמו המשפט שלו. מלכות השם הוא לא איזה ענין מיסטי שבני אדם יכירו בו ויאמרו, וכי למאי נפקא מינא מי צריך את זה. נכון שאנחנו צריכים לדעת את האמת אבל זה עבודה שכלית אמיתית שמגיע אחר כך. הכוונה הפשוטה של בקשת מלוך על כל העולם הוא לא שכולם יצעקו שמע ישראל בכוונה. ואם זה הכוונה

תצטרך לעבוד שנתיים עד שתגיע שוב לראש השנה לצאת מבית האסורים, מתי תעלה בתך מבור.

### כוונת איחולי לשנה טוב

נהגו לאחל לשנה טובה תכתב ותחתם. ואנחנו רגילים לזכור שזו העבודה הוא מעיקרי עבודת ראש השנה. ואנחנו מסבירים כי העבודה הפנימית הוא להסתכל בפני חברך ולומר 'אני מסכים שתהיה לך שנה טובה'. אני דן אותך לחיים. ושזו העבודה יש לה דיבור כשהוא מדבר כך אבל גם מחשבה ומבט כשהוא נכנס לבית המדרש ואתה מסתכל עליו ומיד מתעוררים כל מיני שיפוטיות ודינים כפי שיודע כל מי שמסתכל על עצמו, ואז לדון לכף זכות להביט בעין טובה, וזה נקרא לברך את עמו ישראל באהבה.

אבל כעת יש לנו פירוש חדש בעבודה זו, והבהרה נוספת גדולה. לא שאנחנו אומרים לבלוע את החברים שלך בתוך הכלל. אדרבה, האהבה והתכללות אינה כלום אם היא לאיזה יצור מופשט כמו 'האומה הישראלית', ואיננה פשוט לישראלים הסובבים אותך. אבל זה אינו סתירה כלל. כי מי שאוהב מאד את משפחתו ואת החברים הקרובים לו בפועל, הוא אוהב אותם עד שהם לא ענין פרטי, שבאמת כל אחד מבין שענין פרטי אינו ענין כה גדול, אז יש כמה אנשים באיזה זמן ומקום וכו'. אלא כל אהבה גדולה הוא בעצם אומר שאתה לא ענין פרטי אלא ענין כללי. וזה לא גאווה שמחליפה את החברים שלך בכל העולם. אלא כמו שאמרנו יש את כל הכלל בכל פרט ובכל חלק ואין זה התגאות החלק על חלקים אחרים גם בהם כל הכלל.

ובאמת זה הענין בכל מי שעושה ענין גדול מן הדברים האישיים שלו, שזו הדרך ההכרחית להיות גדול. כמו שאומרים אם אינך מכיר את עצמך איך תפעל על כל העולם. ואם כן האדם הכי גדול הכי מנותק והכי שקוע בעצמו ואיך יפעל על הכל שוב. אלא האדם גדול דווקא עושה ענין מדברים של עצמו לפי שהוא מבין שהם לא רק ענין של עצמו. אם הוא עושה חתונה הוא מזמין את כל העיר לא כי הם כולם עבדיו שתלויים בו אלא כי החתונה שלו זה בדיוק כמו החתונה של כולם ענין של כולם. ובגלל שהוא מעריך כל פרט ועושה מהם כלל לכן יש ממנו תועלת לכל הכלל. כמו שלמשל משורר כותב שירים על ענייניו הפרטיים אבל דווקא כל העולם נהנה מהם כי הוא לא באמת אדם פרטי

שזה הכל משורש אותו יצר הוא שטן הוא יצה"ר הוא מלאך המוות (דיברנו על זה בתחילת המלחמה בשיעורים). זה אפילו יותר פשוט ומתחיל מזה. הרוע והקלקול בעולם הוא שהרשעים גוברים בו וגם לנו לא ברור שאם נהיה טובים יהיה לנו יותר טוב וזה באמת לא תמיד ככה, אם כן איך אפשר לצפות שיהיה טוב. יש בקשה אחת תגלה מלכותך וממילא הטוב יתחיל לעבוד ונהיה טובים והעולם כולו יהיה טוב.

אמנם גם פה יש ענין של התבוננות בהבדלה, וגם כל מיני נקודות של תקווה. צריכים באמת להתבונן גם שלמרות שיש קושיות גדולות של צדיק רוע לו, הרבה פעמים בחיים האישיים שלנו כשאנחנו עושים טוב בסוף יש לנו יותר טוב. ובאמת הרבה מהניצחון של הרע הוא אשליה. כשאני צופה בוידאו במקום ללמוד דף גמרא אכן יש לי לכאורה יותר תענוג מידי, אבל באמת אחר כך אני עצוב יותר, ואם אני מתאמץ בהתחלה הקשה לעיין בגמרא בסוף אני הרבה יותר שמח בשמחה קבועה. וזה רק נקודה אחת שאפשר לברר אצל עצמנו בחיינו שדווקא הטוב הוא טוב והרע הוא רע והשם מולך. והתבוננות בדברים כאלה הוא עיקר התחלת התיקון שצריכים להתבונן במלכות השם בראש השנה. ואכן יש עוד מדרגות שבו זה לא כך כנראה מהרבה סיבות שונות חלקם באחריותנו וחלקם אנחנו יכולים רק להתפלל, אבל פה יש לנו קצה חוט להתחיל ממנו

ובאמת גם בכלל העולם יש התחלה קשה כפי שדיברנו, ולכן כל הגאולה מתחילה מצד שמאל, כי זה קוואב בהתחלה כאשר עושה את הדבר שאינו תענוג מידי, וכן בכלל העולם להתחיל להלחם ברע למשל זה קשה ויש אבידות, אבל אם מתגברים אז בהמשך נעשה שמחה ותענוג הרבה יתר קבוע והרבה יותר טוב. ואכן אנחנו תמיד מתפללים שלא יבא כלום על ידי ייסורים וחליים רעים, ובאמת אפשר להינצל מהרבה ייסורים פיזיים אם עושים בחכמה, אבל הנקודה של התחלה בשמאל תמיד תהיה אפילו אם הוא רק קושי הלב לעשות דבר לא רגיל וללכת נגד דעות וכו', אבל זה לטוב ואנחנו לא מפחדים מזה ואין לנו קושי להתפלל מלון, משל לתרנגול ועטלף שמצפים לבקר וכו', לרשעים גמורים זה באמת לא טוב ואין להם להתפלל על המלכות אבל זה רק על נקודת הרשע אנחנו לא הרשעים האלה ואנחנו בטוחים כאשר ייגלה לעין כל שהטוב משתלם נהיה מהראשונים שנעשה את הטוב ובאמת עשינו כל כך הרבה טוב וכל כך הרבה תקווה טובה

אין צורך לבקש אפשר להתבונן במציאות ה' ואפשר לבקש. אבל בינתיים לא ברור שאלה שמדברים על כך לזה הכוונה (ולא הארכת כן להיכנס לבעיות וצריך להבהיר).

אלא בפשטות הוא ככה. שיעשה משפט הפירוש שהטובים ינצחו והרעים יפסידו. שהטוב ינצח והרע יפסיד. וזה שבזמן הזה אין שמו אחד ואיה אלהי המשפט הוא הדבר הכי פשוט. שבינתיים נראה הרבה פעמים שהטובים מפסידים והרעים מנצחים. אין פה צורך לחשוש אולי אם אתפלל שהטובים ינצחו את הרעים אולי אני בצד של הרעים. קודם כל למה אתה בצד של הרעים ומי סיפר לך שגעון כזה. אבל שנית זה הפוך. אם הטובים יתחילו לנצח ממילא כולם ירדפו להיות מן הצד של הטובים וגם אתה כמובן הרי גם אם אתה חושב עצמך לרע קצת אינך כזה טיפש. ולכן אם יש לך בכלל בקשה לטוב אתה רוצה להתפלל שהמלכות של השם תתגלה כלומר הטובים יתחילו לנצח ואז ממילא אתה בכלל כולם יתחילו להיות טובים.

אנחנו לא שמים לב עד כמה זה מפריע לנו אבל הרמבן אמר בדרשת קהלת ששרש המרי הוא צדיק רוע לו. וזה נכון גם לגבינו וגם לגבי אלה שמדקלמים כל מה דעביד רחמנא וכו'. אמר הרוזינער והטיח דברים כלפי מעלה רבוש"ע מה אתה רוצה מעמך הרי הם רואים ברגע שאדם פורק עול יש לו כל טוב ודווקא החרדים אל דברו יש להם כל הצרות. זה העובדה הפשוטה של הגלות ושל ההסתרה והיא אחראית לכל הרע שלנו בפרט ושל כל העולם בכלל. לכן כשאנחנו צועקים מלון לפני שאנחנו מתחילים עשרת ימי תשובה בכלל אנחנו כמעט מטיחים בו, אבל בעדינות, אומרים לו קודם כל תסדר קצת את העולם, שהטובים ינצחו והרעים יפסידו, תן קצת תקווה לדורשיך, תן קצת סתימת פיות לעולתה, שאומרים כל הזמן שבגלל שהם רעים הם מנצחים, אחר שנסדר את זה ממילא נתחיל לדבר על להיות טובים על לעשות תשובה, תסלח גם.

ופה אנחנו חוזרים לנקודה שמקשרת את הכלל והפרט עד לאחדות אחד. היצר הרע שלי הוא לא איזה דבר שלא קשור לזה שלפעמים נראה שארצות הרשע בעולם מידי מצליחים ואין סיכוי להיות פוליטיקאי צדיק וגם בקהילה שלנו העסקנים הם המושחתים ואם יש צדיק קטן אין לו שום כח והצלחה, וזה לא איזה ענין נפרד מזה שאני הרבה פעמים הייתי רוצה ללמוד יותר ובסוף אני צופה ביוטוב. חוץ מזה

כל תפלתנו ודאגתנו הוא לדאוג שהצדיקים יהיו המוצלחים ובכך צדיקים יראו וישמחו.

### ואנחנו לא נדע כי עליך עינינו

ואחרי ככלות הכל כבר ידענו וכבר חשבנו וכבר ביטינו, ועיקר כוונת השנה החדשה, כמו שאנחנו זוכרים משנים עברו, הוא שישנם עוד המון דברים גולמיים שרק מתחילים להיות, אהיה אני זמין למהווי, אנחנו מוכנים ומזומנים לקבל אותם, למרות שאין אנחנו יודעים מה הם, וגם הרבה דברים שהתחלנו לדבר עליהם לא באמת אנחנו יודעים איך נראה הניצחון של הטוב, ואנחנו לא רוצים להתפלל רק כפי שהוא נדמה לנו כי למה לצמצם את עתיד ברוכותיו של מקום. לכן אנחנו אומרים תקע בשופר גדול לחרותנו, יש לנו הזיות דמיונות מעורפלים של העולם העתידי המתוקן, ואנחנו נסמכים עליהם בשופר הקטן שלנו, ואתה עשה למען שמך.

שראוי לנו לכוון רק על עצמנו שיתן תקווה טובה לדורשיו ולא ייכלמו לנצח כל החוסים בו.

וצריך כל אחד לקבל על עצמו להראות בחייו לעצמו ולאחרים ולדבר על כך, שכאשר האדם בוחר בטוב יש לו טוב וכאשר הוא בוחר ברע יש לו רע, ולכן צריכים להתוודות על החטאים ברבים לומר אתה צדיק על כל הבא עלינו, וצריכים להודות על הטוב לומר עשינו טוב והתפללנו וקיוונו ויהי לנו לישועה, ולא להתבייש לשמוח עם הצדיקים בחיים הטובים שיש להם. ואם עושים משהו וניכר שמתוך הנדמה לנו טוב שיש תוצאות קשות אפילו רק בקושי פרנסה או קושי חיים טובים בעולם הזה צריכים לדאוג מאד על זה כי זהו חילול השם שאין נגדו כפרה, וצריכים כנראה לעשות את הטוב בדרכים יותר טובות מעשית, ולדעת זה ממש לא ענין שמי שיותר בענין של תפלה ותורה וכו' יש לו פחות כסף, אתה אולי יכול לשכנע את עצמך שכסף לא חשוב אבל זה נשאר חילול השם בעולם, וכנראה לא תשכנע את כל העולם שזה לא חשוב, לפחות תחייך ותראה לכולם שיש לך חיים טובים,

### ציורי תקיעות

בשנה הראשונה בבית המדרש החדש בראש השנה, הותקן מקווה חדש בבית הכנסת. לפני החג סוכם שהרבי (ר' חי יצחק מראחמיסטרוביקא) יטבול במקווה זה קודם התקיעות, כדי שלא יצטרך לשוב לביתו. אבל למעשה, לפני התקיעות אמר הרבי שהוא רוצה לטבול דווקא במקווה שבביתו. הרבי ענה, שפשוט לפני התפילה בבוקר ביקשה הרבנית ממנו שהוא ישים את המאכלים על האש בכדי שיהיו מוכנים לסעודה, ועל כן הוא מוכרח לסור לביתו בכדי לקיים בקשתה.

הרה"ח ר' יוסף צבי דאמעסט סיפר שראה הרבי בעל דברי חיים מצאנז זי"ע לומר בראש השנה לפני התקיעות בספר מורה נבוכים מהרמב"ם זי"ע, והרצפה היה רטוב מדמעות ששפך בשעת הלימוד. ואז רבי חיים ריישער הוסיף על זה ששמע מרבי משה אונגאר (בן הרה"ק מדאמבראווא זי"ע וחתן הרה"ק מצאנז זי"ע) שראה אצל הבעל דברי חיים זצ"ל שלמד קצות החושן לפני התקיעות. (קונטרס כרם חמד נדפס בסוף ספר 'תולדות שלמה' תולדות מהר"ש קלונה, עמ' 65)

אע"פ שבסתם שבתות וחגים לא קרא רבינו עיתונים שהם עובדין דחול הרי בראש השנה היה מקפיד לקרוא את העיתון בכדי שידע את דין העולם ועל מה יתפלל. ולפעמים היה עובר בראש השנה על העיתונים של כל השנה (הנה נראה דהיינו הכותרות או מה שמכונה סיכום השנה) באמצע ברכת זכרונות של מוסף ואמר שזהו כוונת חדשות על המדינות בו ייאמר וכו'. (ליקוטי מהר"י)